

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА»

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Освітня програма	Право
Заняття:	I-II семестри
Лекції	1 чверть-3 години на тиждень, 2-4 чверті – 2 години на тиждень
Семінарські	2 години на тиждень
Кількість кредитів	9 кредитів ЄКТС (270 годин)
Мова викладання	Українська

Інформація про викладача

Прізвище, ім'я, по батькові	Саксонов Владислав Борисович
Науковий ступінь	Кандидат юридичних наук
Вчене звання	Доцент
Посада	Доцент кафедри публічного права НТУ «Дніпровська політехніка»
Контакти	моб: 098-438-30-40
E-mail	SaksonovV.B.@nmu.one
Персональна сторінка	GoogleScholar: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=list_works&hl=ru&user=s71_oA8AAAAJ
Консультації	ауд.10/303, 2 години на тиждень (згідно графіку індивідуальних консультацій, що розміщений на інформаційному стенді кафедри)
Місце	Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», кафедра публічного права, 49005 м. Дніпро, пр. Дмитра Яворницького, 19; 10 корпус, 3 поверх, ауд. 303
Онлайн-консультації	електронна пошта (щоденно, окрім вихідних і святкових днів) SaksonovV.B.@nmu.one

1. Анотація до курсу

Курс «Теорія держави і права» є обов'язковою навчальною дисципліною для здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 Право. Навчальна дисципліна покликана забезпечити узагальнення, поглиблення і розширення знань здобувачів вищої освіти з проблем теорії держави і права, привити їм навички самостійні роботи, підготувати до практичного використання та застосування набутих знань, умінь і навичок у професійній діяльності.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни є: оволодіння навичками використання державної мови й правничої термінології; формування у здобувачів вищої

освіти сукупності систематизованих знань щодо філософських та методологічних засад теорії держави і права, а також умінь, навичок професійної діяльності; підвищення рівня правової культури та правосвідомості у здобувачів вищої освіти й неухильне дотримання ними вимог закону та кваліфікованого його використання і застосування. Завдання дисципліни «Теорія держави і права» передбачають забезпечення формування у здобувачів вищої освіти систематизованого знання доктринальних положень теорії держави і права, а також здатність аналізувати проблемні положення теорії держави і права та визначення власної методологічно обґрунтованої позиції з приводу означених питань.

3. Дисциплінарні результати навчання

Здійснювати аналіз суспільних явищ і процесів у контексті аналізованої проблеми та демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання використовуючи знання, уміння, навички набуті в процесі опанування навчальної дисципліни «Теорія держави і права»
Пояснювати характер певних подій і процесів із розумінням професійного та суспільного контексту з урахуванням знань, умінь, навичок набутих під час вивчення навчальної дисципліни «Теорія держави і права»
Виявляти знання та розуміння основних сучасних правових доктрин, цінностей і принципів функціонування національної правової системи

4. Структура курсу

Види та тематика навчальних занять
ЛЕКЦІЇ
Теорія держави і права як юридична наука та навчальна дисципліна
Походження держави
Поняття та сутність держави
Типологія держав
Форма держави
Механізм сучасної держави
Основні концепції держави
Виникнення права
Поняття та сутність права
Правоутворення та форми (джерела) права
Право як системне утворення
Норми права
Реалізація норм права
Тлумачення норм права
Юридично значуща поведінка. Правопорушення
Юридична відповідальність
Правові відносини
Юридичні факти

Законність, правопорядок, дисципліна
Правосвідомість. Правова культура. Правове виховання.
Правове регулювання та його механізм
Правові системи сучасності
СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ
Теорія держави і права як юридична наука та навчальна дисципліна
Походження держави
Поняття та сутність держави
Типологія держав
Форма держави
Механізм сучасної держави
Основні концепції держави
Виникнення права
Поняття та сутність права
Правоутворення та форми (джерела) права
Право як системне утворення
Норми права
Реалізація норм права
Тлумачення норм права
Юридично значуща поведінка. Правопорушення
Юридична відповідальність
Правові відносини
Юридичні факти
Законність, правопорядок, дисципліна
Правосвідомість. Правова культура. Правове виховання.
Правове регулювання та його механізм
Правові системи сучасності

5. Технічне обладнання та/або програмне забезпечення

Спеціально обладнана проектором аудиторія 10/305 для проведення лекційних та семінарських занять. Мультимедійне обладнання. Для навчання, у разі потреби дистанційного, необхідно мати також відповідні гаджети та можливість використання мережі інтернет.

6. Система оцінювання та вимоги

6.1. Навчальні досягнення студентів за результатами вивчення курсу оцінюватимуться за шкалою, що наведена нижче:

Рейтингова шкала	Інституційна шкала
90 – 100	Відмінно
74 – 89	Добре
60 – 73	Задовільно
0 – 59	Незадовільно

6.2. Кредити навчальної дисципліни зараховується, якщо здобувач вищої освіти отримав підсумкову оцінку не менше 60-ти балів. Нижча оцінка вважається академічною заборгованістю, що підлягає ліквідації відповідно до Положення про організацію освітнього процесу НТУ «ДП».

6.3. Засоби діагностики, що надаються здобувачам вищої освіти на контрольних заходах у вигляді завдань для поточного та підсумкового контролю, формуються шляхом конкретизації вихідних даних та способу демонстрації дисциплінарних результатів навчання.

Засоби діагностики та процедури оцінювання

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ			ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ	
навчальне заняття	засоби діагностики	процедури	засоби діагностики	процедури
лекції	контрольні завдання за темами	метод евристичних питань, діалогового спілкування, виконання завдань під час лекцій	виконання контрольних завдань під час підсумкового контролю	визначення загальної кількості балів за результатами поточних контролів; виконання підсумкового завдання під час заліку, екзамену за умов недостатності балів для отримання позитивної оцінки або за бажанням здобувача
семінарські	контрольні завдання за темами	виступи, додавання та уточнення, дискусії, усне опитування, бліц-опитування, письмове опитування, правничий диктант, тестування, оцінювання презентації, виступ-презентація, робота в малих групах, реферат/есе/ кросворд, виконання завдань під час семінарських занять		
	або індивідуальне завдання	виконання індивідуальних завдань		

Під час поточного контролю лекційні заняття оцінюються шляхом визначення якості відповідей на евристичні питання, діалогового спілкування, виконання завдань під час лекцій. Семінарські заняття оцінюються за підсумками виступів, додавання та уточнення, дискусії, усного опитування, бліц-опитування, письмового опитування, правничого диктанту, тестування, оцінювання презентації, виступу-презентації, роботи в малих групах, рефератів/есе/кросвордів, виконання контрольного або індивідуального завдання.

За наявності рівня результатів поточних контролів з усіх видів навчальних занять не менше 60 балів, підсумковий контроль здійснюється без участі здобувача вищої освіти шляхом визначення середньозваженого значення поточних оцінок.

Незалежно від результатів поточного контролю кожен здобувач вищої освіти під час заліку або іспиту має право пройти підсумкове тестування, яке містить питання, що охоплюють ключові дисциплінарні результати навчання.

6.4. Критерії оцінювання.

Реальні результати навчання здобувача вищої освіти ідентифікуються та вимірюються відносно очікуваних під час контрольних заходів за допомогою критеріїв, що описують дії студента для демонстрації досягнення результатів навчання.

Оцінювання з курсу навчальної дисципліни «Теорія держави і права» здійснюється з урахуванням розподілу отриманих балів за відповідний вид навчальної діяльності студента:

участь у форумі (дистанційно) або аудиторна робота на семінарських заняттях (очно);

виконання поточних контрольних завдань за темами;

підготовка самостійної роботи;

виконання індивідуальних завдань.

Аудиторна робота або результати дистанційного навчання, виконання контрольних завдань, індивідуальної та самостійної роботи, оцінюються експертно за допомогою критеріїв, що характеризують співвідношення вимог до рівня компетентностей і показників оцінки за рейтинговою шкалою.

Максимальна кількість балів з курсу навчальної дисципліни складає 100 балів. Загальна оцінка з навчальної дисципліни «Теорія держави і права» визначається за накопичувальною системою, тобто сума всіх балів, отриманих за виконання певного виду робіт студента.

Зміст критеріїв спирається на компетентнісні характеристики, визначені НРК для бакалаврського рівня вищої освіти (подано нижче).

Опис кваліфікаційного рівня	Вимоги до знань, умінь/навичок, комунікації, відповідальності і автономії	Показник оцінки
<i>Знання</i>		
♦ концептуальні наукові та практичні знання, критичне осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері	Відповідь відмінна – правильна, обґрунтована, осмислена. Характеризує наявність: <ul style="list-style-type: none"> - концептуальних знань; - високого ступеню володіння станом питання; - критичного осмислення основних теорій, принципів, методів і понять у навчанні та професійній діяльності 	95-100
	Відповідь містить негрубі помилки або описки	90-94
	Відповідь правильна, але має певні неточності	85-89
	Відповідь правильна, але має певні неточності й недостатньо обґрунтована	80-84

Опис кваліфікаційного рівня	Вимоги до знань, умінь/навичок, комунікації, відповідальності і автономії	Показник оцінки
професійної діяльності та/або навчання	Відповідь правильна, але має певні неточності, недостатньо обґрунтована та осмислена	74-79
	Відповідь фрагментарна	70-73
	Відповідь демонструє нечіткі уявлення студента про об'єкт вивчення	65-69
	Рівень знань мінімально задовільний	60-64
	Рівень знань незадовільний	<60
Уміння/навички		
♦ поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички, майстерність та інноваційність на рівні, необхідному для розв'язання складних спеціалізованих задач і практичних проблем у сфері професійної діяльності або навчання	Відповідь характеризує уміння: - виявляти проблеми; - формулювати гіпотези; - розв'язувати проблеми; - обирати адекватні методи та інструментальні засоби; - збирати та логічно й зрозуміло інтерпретувати інформацію; - використовувати інноваційні підходи до розв'язання завдання	95-100
	Відповідь характеризує уміння/навички застосовувати знання в практичній діяльності з негрубими помилками	90-94
	Відповідь характеризує уміння/навички застосовувати знання в практичній діяльності, але має певні неточності при реалізації однієї вимоги	85-89
	Відповідь характеризує уміння/навички застосовувати знання в практичній діяльності, але має певні неточності при реалізації двох вимог	80-84
	Відповідь характеризує уміння/навички застосовувати знання в практичній діяльності, але має певні неточності при реалізації трьох вимог	74-79
	Відповідь характеризує уміння/навички застосовувати знання в практичній діяльності, але має певні неточності при реалізації чотирьох вимог	70-73
	Відповідь характеризує уміння/навички застосовувати знання в практичній діяльності при виконанні завдань за зразком	65-69
	Відповідь характеризує уміння/навички застосовувати знання при виконанні завдань за зразком, але з неточностями	60-64
	рівень умінь/навичок незадовільний	<60
Комунікація		
♦ донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень,	Вільне володіння проблематикою галузі. Зрозумілість відповіді (доповіді). Мова: - правильна; - чиста; - ясна; - точна;	95-100

Опис кваліфікаційного рівня	Вимоги до знань, умінь/навичок, комунікації, відповідальності і автономії	Показник оцінки
<p>власного досвіду та аргументації;</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ збір, інтерпретація та застосування даних; ◆ спілкування з професійних питань, у тому числі іноземною мовою, усно та письмово 	<ul style="list-style-type: none"> - логічна; - виразна; - лаконічна. <p>Комунікаційна стратегія:</p> <ul style="list-style-type: none"> - послідовний і несуперечливий розвиток думки; - наявність логічних власних суджень; - доречна аргументації та її відповідність відстоюваним положенням; - правильна структура відповіді (доповіді); - правильність відповідей на запитання; - доречна техніка відповідей на запитання; - здатність робити висновки та формулювати пропозиції 	
	<p>Достатнє володіння проблематикою галузі з незначними хибами. Достатня зрозумілість відповіді (доповіді) з незначними хибами. Доречна комунікаційна стратегія з незначними хибами</p>	90-94
	<p>Добре володіння проблематикою галузі. Добра зрозумілість відповіді (доповіді) та доречна комунікаційна стратегія (сумарно не реалізовано три вимоги)</p>	85-89
	<p>Добре володіння проблематикою галузі. Добра зрозумілість відповіді (доповіді) та доречна комунікаційна стратегія (сумарно не реалізовано чотири вимоги)</p>	80-84
	<p>Добре володіння проблематикою галузі. Добра зрозумілість відповіді (доповіді) та доречна комунікаційна стратегія (сумарно не реалізовано п'ять вимог)</p>	74-79
	<p>Задовільне володіння проблематикою галузі. Задовільна зрозумілість відповіді (доповіді) та доречна комунікаційна стратегія (сумарно не реалізовано сім вимог)</p>	70-73
	<p>Часткове володіння проблематикою галузі. Задовільна зрозумілість відповіді (доповіді) та комунікаційна стратегія з хибами (сумарно не реалізовано дев'ять вимог)</p>	65-69
	<p>Фрагментарне володіння проблематикою галузі. Задовільна зрозумілість відповіді (доповіді) та комунікаційна стратегія з хибами (сумарно не реалізовано 10 вимог)</p>	60-64
	<p>Рівень комунікації незадовільний</p>	<60
<i>Відповідальність і автономія</i>		
<ul style="list-style-type: none"> ◆ управління складною 	<p>Відмінне володіння компетенціями менеджменту особистості, орієнтованих на:</p>	95-100

Опис кваліфікаційного рівня	Вимоги до знань, умінь/навичок, комунікації, відповідальності і автономії	Показник оцінки
<p>технічною або професійною діяльністю чи проектами;</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ спроможність нести відповідальність за вироблення та ухвалення рішень у непередбачуваних робочих та/або навчальних контекстах; ◆ формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти; ◆ організація та керівництво професійним розвитком осіб та груп; ◆ здатність продовжувати навчання із значним ступенем автономії 	<p>1) управління комплексними проектами, що передбачає:</p> <ul style="list-style-type: none"> - дослідницький характер навчальної діяльності, позначена вмінням самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особисту позицію; - здатність до роботи в команді; - контроль власних дій; <p>2) відповідальність за прийняття рішень в непередбачуваних умовах, що включає:</p> <ul style="list-style-type: none"> - обґрунтування власних рішень положеннями нормативної бази галузевого та державного рівнів; - самостійність під час виконання поставлених завдань; - ініціативу в обговоренні проблем; - відповідальність за взаємовідносини; <p>3) відповідальність за професійний розвиток окремих осіб та/або груп осіб, що передбачає:</p> <ul style="list-style-type: none"> - використання професійно-орієнтованих навичок; - використання доказів із самостійною і правильною аргументацією; - володіння всіма видами навчальної діяльності; <p>4) здатність до подальшого навчання з високим рівнем автономності, що передбачає:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ступінь володіння фундаментальними знаннями; - самостійність оцінних суджень; - високий рівень сформованості загальнонавчальних умінь і навичок; - самостійний пошук та аналіз джерел інформації 	
	Упевнене володіння компетенціями менеджменту особистості (не реалізовано дві вимоги)	90-94
	Добре володіння компетенціями менеджменту особистості (не реалізовано три вимоги)	85-89
	Добре володіння компетенціями менеджменту особистості (не реалізовано чотири вимоги)	80-84
	Добре володіння компетенціями менеджменту особистості (не реалізовано шість вимог)	74-79
	Задовільне володіння компетенціями менеджменту особистості (не реалізовано сім вимог)	70-73
	Задовільне володіння компетенціями менеджменту особистості (не реалізовано вісім вимог)	65-69
	Рівень відповідальності і автономії фрагментарний	60-64
	Рівень відповідальності і автономії незадовільний	<60

7. Політика курсу

7.1. Політика щодо академічної доброчесності. Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти є важливою умовою для опанування системи знань, умінь і навичок за дисципліною і отримання позитивної оцінки за результатами поточного та підсумкового контролів. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі).

У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому науково-педагогічний працівник залишає за собою право змінити тему завдання.

7.2. Комунікаційна політика.

Здобувачі вищої освіти повинні мати активовану університетську пошту.

Усі письмові запитання до науково-педагогічних працівників стосовно курсу мають надсилатися на університетську електронну пошту.

7.3. Політика щодо перескладання.

Роботи, які подаються із порушенням встановлених термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання відбувається із дозволу адміністрації інституту за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

7.4 Політика щодо оскарження оцінювання

Якщо здобувач вищої освіти не згоден із оцінюванням його знань він може опротестувати виставлену викладачем оцінку в установленому порядку.

7.5. Відвідування занять.

Для здобувачів вищої освіти відвідування занять є обов'язковим. Поважними причинами для неявки на заняття є хвороба, участь в університетських заходах, відрядження, які необхідно підтверджувати документами у разі тривалої (два тижні) відсутності. Про відсутність на занятті та причини відсутності здобувач вищої освіти має повідомити науково-педагогічного працівника або особисто, або через старосту. Якщо здобувач вищої освіти захворів, ми рекомендуємо залишатися вдома і навчатися за допомогою дистанційної платформи. Здобувачам вищої освіти, чий стан здоров'я є незадовільним і може вплинути на здоров'я інших, буде пропонуватися залишити заняття (така відсутність вважатиметься пропуском з причини хвороби). За об'єктивних причин (наприклад, міжнародна мобільність або в період епідемій) навчання може відбуватися дистанційно – в онлайн-формі, за графіком, за погодженням з науково-педагогічним працівником.

7.6. Бонуси

Здобувачі вищої освіти, які регулярно відвідували навчальні заняття (не більше двох пропусків без поважних причин) і мають написаний конспект лекцій отримують додатково 2 бали до результатів оцінювання до підсумкової оцінки.

7.7. Участь в анкетуванні

Наприкінці вивчення курсу та перед початком сесії здобувачам вищої освіти буде запропоновано анонімно заповнити електронні анкети (Microsoft Forms Office 365), які буде розіслано на індивідуальні університетські поштові скриньки. Заповнення анкет є важливою складовою навчальної активності здобувачів вищої освіти, що дозволить оцінити дієвість застосованих методів викладання та врахувати пропозиції стосовно покращення змісту навчальної дисципліни «Теорія держави і права».

8. Методи навчання

Під час лекційних і семінарських занять будуть застосовані такі методи навчання: Розповідь, Пояснення, Ілюстрування, Самостійне спостереження, Метод аналізу, Мозковий штурм, Метод порівняння, Метод узагальнення, Метод виокремлення основного, Обговорення, Навчальна дискусія, Підведення підсумків.

9. Рекомендовані джерела інформації

Основні нормативно-правові акти:

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254>.
2. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Національна рамка кваліфікацій. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п>.
5. Рекомендації до структури і змісту робочої програми навчальної дисципліни. Додаток 2 до листа МОН України від 9.07.2018 №1/9-434.

Підручники та навчальні посібники:

1. Загальна теорія права : підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ : Ваіте, 2016. 392 с.
2. Крестовська Н. М., Матвеева Л. Г. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести: підручник. 2-ге вид., випр. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 584 с.
3. Кельман М.С. Загальна теорія держави і права: підручник / М.С. Кельман. - К.: Кондор-Видавництво, 2016. - 716 с. 3.2.3.

4. Скакун О.Ф. Теорія права і держави : Підручник. - 2-ге видання. К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. 520 с.
5. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник / за ред. О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 688 с.
6. Теорія держави і права : підручник / О. В. Петришин та ін. ; за ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2015. 368 с.
7. Теорія держави та права : навч. посіб. / [Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць та ін.] ; за заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. – К. : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с
8. Теорія держави і права: навч. посіб. для підгот. фахівців з інформаційної безпеки / [О.О. Тихомиров, М.М. Мікуліна, Ю.А. Іванов та ін.]; за заг. ред. Л.М. Стрельбицької. - Київ: Кондор Видавництво, 2016. 332 с.
9. Теорія держави і права. Навчальний посібник [для студ. вищ. навч. закл.] (*Затверджено Міністерством освіти і науки України*) / Кол. авт. (Саксонов В.Б. у складі авторського колективу); кер. авт. кол. канд. юрид. наук, доц. Ю.А. Ведерніков. – Дніпропетровськ: ДДУВС; Ліра ЛТД, 2013. 384 с.
10. Теорія держави і права: підручник [для студ. вищ. навч. закл.] (*Затверджено Міністерством освіти і науки України, лист МОН від 22.11.2013 № 1/11-18020*) / Кол. авт. (Саксонов В.Б. у складі авторського колективу); кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. 3-е вид. перероб. і доп. – Дніпропетровськ: ДДУВС, 2016; Ліра ЛТД, 2016. 480 с.

Інтернет-ресурси:

1. Офіційний портал Верховної Ради України (<http://portal.rada.gov.ua/>),
2. Офіційне представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua/>),
3. Урядовий портал (<http://www.kmu.gov.ua/>),
4. Міністерство юстиції України (<http://www.minjust.gov.ua/>),
5. Офіційний веб-портал «Судова влада України» (<http://www.court.gov.ua/>), Конституційний Суд України (<http://www.ccu.gov.ua/>),
6. Верховний Суд (<https://supreme.court.gov.ua/supreme/>);
7. Єдиний державний реєстр судових рішень (<http://reyestr.court.gov.ua/>)